

ROZWIJANIE ZAINTERESOWAŃ CZYTELNICZYCH DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

XXI wiek, w którym przyszło nam żyć, to czas daleko rozwiniętej nauki i techniki, czas komputerów i rzeczywistości wirtualnej. Coraz częstszą formą spędzania wolnego czasu przez dziecko jest walka z poruszającymi się zmiennie po ekranie komputera wojownikami. Z całą pewnością komputer jest częścią naszej rzeczywistości i nie da się uniknąć kontaktu dziecka z nim. Obserwując dzieci w przedszkolu coraz częściej można jednak zauważyć, że spada ich zainteresowanie książkami. Dlaczego tak się dzieje? Dlaczego jedne dzieci interesują się książkami, podczas gdy inne wykazują stanowczą niechęć do czytelnictwa? Wydawać by się mogło, że całą winę za taki stan ponosi szybki rozwój techniki, a szczególnie powszechna dostępność komputerów. Ale czy na pewno? Problem jest znacznie szerszy w ujęciu, a w celu jego rozwiązania należałoby krótko przypomnieć, jak przebiega proces kształtowania zainteresowań u dzieci i jakie czynniki mają na to wpływ.

Zainteresowania dziecka mogą zaistnieć i rozwijać się jedynie wtedy, gdy zetknie się ono z określonymi zjawiskami, sytuacjami lub przedmiotami. Kontakty dziecka z określoną dziedziną życia muszą być ciekawe, zachęcać do samodzielnych poszukiwań i, co najważniejsze, stwarzać ku temu okazje. Przybliżane dziecku fakty i rzeczy muszą być dla niego zrozumiałe, powinny jednak zachęcać do pewnego stopniowania trudności, wyzwalając inwencję twórczą. Dlatego też, aby dziecko mogło zainteresować się książką trzeba mu stwarzać okazje do kontaktów z nią.

Dla dziecka w wieku przedszkolnym przewodnikiem w świecie literatury staje się niewątpliwie przedszkole i nauczycielka przedszkola. *Najważniejszą jednak rolę w tej kwestii odgrywają rodzice.* To oni najwcześniej dostrzegają pewne predyspozycje dziecka, a przez umiejętne zabiegi wychowawcze potrafią ukierunkować i rozwijać jego zainteresowania. Czytaniu dziecku w domu towarzyszy bowiem atmosfera ciepła, intymności, bliskiego kontaktu z osobą dorosłą - z

matką, ojcem lub rodzeństwem. W badaniach psychologicznych podkreśla się właśnie szczególną rolę dorosłego pośrednika w przybliżaniu i przekazywaniu dziecku utworów literackich. Im młodsze dziecko, tym bardziej intensywność przeżycia literatury zależy od osobistego zaangażowania pośrednika w przekaz tekstu. Dziecko na przykład dużo silniej reaguje nawet na słabą pod względem artystycznym baśń opowiedzianą w dużej bliskości psychicznej i przy silnym związku emocjonalnym, niż na wartościowy tekst przekazany bez wewnętrznego przekonania i zaangażowania ze strony pośrednika. Rodzice mający zainteresowania czytelnicze na pewno potrafią przekazać je także swoim dzieciom. Początkowo będzie to wspólne przeglądanie książeczek, częste czytanie dziecku interesujących baśni i opowiadań. Stopniowo, w miarę coraz lepszego opanowania przez dziecko techniki czytania, można czytać z nim na zmianę. Czytanie przez dorosłych nawet 10-letniemu dziecku ma szczególną wartość wychowawczą - zabarwienie emocjonalne głosu, więź z dzieckiem, wspólne rozmowy na temat przeczytanych książek. Poza tym głośne czytanie wyrabia w dziecku umiejętność słuchania, pięknego opowiadania, samodzielnego wymyślania interesujących historii. Takie dziecko ma swoje ulubione książeczki, do których chętnie wraca. Tak więc zainteresowania czytelnicze u dziecka kształtują się głównie w domu.

Szczególną rolę w kształtowaniu zainteresowań czytelniczych u dzieci odgrywa również przedszkole. Wiek przedszkolny to czas przechodzenia dziecka od zabawy, polegającej na odwracaniu kartek na chybił trafił lub nawet używania książek jako pewnego elementu zabaw, do systematycznego oglądania ilustracji, a następnie do zainteresowania tekstem. Przedszkolak uświadamia sobie fakt, że obrazki przedstawiają jakąś treść, że można z nich coś wyczytać, że obcowanie z książką daje wiele pozytywnych doznań.

Rozwój zainteresowań czytelniczych uwarunkowany jest dojrzwaniem całej osobowości. Aby dojść do etapu samodzielnego, wnikliwego i krytycznego czytania, dziecko musi przejść przez

określone etapy rozwoju czytelniczego, a mianowicie: oglądanie ilustracji, słuchanie wierszy, opowiadań, baśni, własne opowiadania.

Już trzyletnie dziecko chętnie słucha opowiadania nauczycielki, jeśli jest ono ciekawe, pogodne, ładnie ilustrowane, a pani pięknie mówi. To samo odnosi się do przekazywania utworów starszym przedszkolakom. Mogą one jednak przeżyć już czasem chwilę grozy, byle tylko trwała krótko i dobrze się kończyła. Takim dzieciom często pozostawia się już pewien problem do samodzielnego rozwiązania, co dzieci bardzo lubią. Czytając dzieciom książki, musimy jednak uwzględnić możliwości ich percepcji, cechy osobowości, wrażliwość emocjonalną, zainteresowania poznawcze. Dla niektórych nadmiernie emocjonujące sytuacje mogą stanowić zbyt silne przeżycie, wywołać długotrwałe lęki, podczas gdy dla innych dzieci taka doza emocji może tylko wzbogacić doznania.

Rolą nauczyciela w przedszkolu jest więc rozwijanie „głodu czytelniczego” wśród wychowanków. Kontakty dziecka z książką w przedszkolu są niestety ograniczone pewnymi wymaganiami programowymi, pracą z grupą dzieci, warunkami życia w zbiorowości. Dla niektórych dzieci wspólne słuchanie jest bardzo trudne: kręcą się, często zmieniają miejsca siedzenia. Dlatego też bardzo ważny jest wybór przez nauczyciela form pracy rozwijających zainteresowania czytelnicze dzieci. Aby podołać temu zadaniu nauczyciel musi zapewnić stały i systematyczny kontakt dziecka z książką.

Rozbudzając zainteresowanie dzieci literaturą, nauczyciel musi wykorzystać wszystkie możliwe sposoby, bogactwo różnorodnych form i metod pracy z książką.

Nie może więc zabraknąć tu takich form pracy, jak:

- odzwierciedlanie akcji utworu przez dzieci w działalności plastycznej,
- wykorzystywanie teatrzyku kukielkowego i na jego scenie przedstawianie sylwetek głównych bohaterów,
- uzupełnianie treści akcji poprzez twórczość ekspresyjną dzieci (rysunek, inscenizacja, teatrzyk kukielkowy itp.),
- organizowanie zgaduj-zgaduli w formie zabawowej na temat znajomości treści znanych książek, ich bohaterów,
- układanie przez dzieci zakończeń do różnych opowiadań, historii,

- wspólne zakładanie biblioteczek grupowych ulubionych książek,
- kontakt z biblioteką szkolną, publiczną, zaznajamianie z pracą bibliotekarza,
- zapoznanie dzieci z pracą drukarza, pisarza,
- zapoznawanie dzieci z legendami odnoszącymi się do historii różnych miast Polski
- stosowanie aktywnych metod twórczego myślenia np.: bricolage.

Dobierając literaturę dla przedszkolaków nauczyciel musi pamiętać również o tym, że dzieci lubią się śmiać. Dlatego tak chętnie słuchają humorystycznych utworów Jana Brzechwy, Juliana Tuwima, Wandy Chotomskiej czy też innych autorów literatury dziecięcej. Uśmiech, dowcip, właściwie pojęta satyra, pogłębiając odbiór utworu literackiego, mogą stanowić cenną pomoc w pracy wychowawczej. Ponadto mali czytelnicy mają niezwykłą wrażliwość językową. Już trzy-, czterolatki cieszą elementy dźwiękowe języka, wyrażenia dźwiękonaśladowcze, odtwarzanie głosów ptaków („Ptasie radio” J. Tuwima), odgłosów wydawanych przez różne maszyny („Lokomotywa”), śmiesznie brzmiące wyrazy lub nazwiska bohaterów. Z wiekiem do wrażliwości i reakcji na brzmienie słów dochodzi reakcja na niespodziankę, jaką niesie treść.

Humorystyczne utwory mogą bawić małych i dorosłych odbiorców. Wspólne czytanie (z rodzicami, z nauczycielką w przedszkolu) staje się dla dzieci okazją do ćwiczenia dowcipu, skojarzeń myśli i słów. Może również przyczynić się do wyrabiania w dzieciach poczucia humoru, cechy pozwalającej zachować pogodę ducha w wielu trudnych sytuacjach.

W wieku przedszkolnym poznawcza wartość książek odgrywa mniejszą rolę niż w wieku późniejszym, gdyż w tym wieku najważniejsze jest bezpośrednie doznanie. Wiele utworów może stanowić jednak punkt wyjścia do wspólnych działań poznawczych, rozbudzających zainteresowania przedszkolaka. Dziecko w pewnym momencie dostrzega, że oprócz własnego, bliskiego otoczenia - domu, ulicy, przedszkola - istnieje inny, daleki świat, o którym można

dowiedzieć się właśnie z książek. Z różnymi bohaterami dzieci mogą odkrywać tajemnice przyrody, przenieść się do dalekich krain, na inne kontynenty. Dzięki utworom o tematyce przyrodniczej można zachęcić dziecko do obserwacji roślin i zwierząt.

Ważnym czynnikiem kształtującym zainteresowania czytelnicze dzieci w wieku przedszkolnym jest zapewnienie im dostępu do książek. Dużą rolę w tym względzie odgrywają „kąciki książki”, „biblioteczki grupowe”. Poza tym **każde dziecko w wieku przedszkolnym powinno już mieć w domu swoją biblioteczkę**. Może być najskromniejsza - mieścić się choćby w kartonowym pudełku, wydzielonym miejscu na regale, w szufladzie. Ważne jest, aby od najmłodszych lat dziecko przyzwyczajało się do posiadania książek, polubiło je, nauczyło się z nimi obchodzić i szanować je. Ważne, aby miało łatwy dostęp do swego księgozbioru i od początku było wdrażane do utrzymania w swojej biblioteczce ładu i porządku. Powinniśmy się starać, aby ofiarować dzieciom książki prezentujące wysoki poziom literacki i wartościowe pod względem artystycznym ilustracje. Ważne jest także, aby książki dla dzieci były możliwie różnorodne. W biblioteczce powinny więc znaleźć się zbiory wierszy, baśni, bajek i legend, opowiadania realistyczne i fantastyczne, wesołe i smutne, utwory pisarzy polskich i obcych. Wszystkie bogato ilustrowane. Ważne jest bowiem, aby dziecko mogło się zetknąć z różnymi rodzajami i gatunkami literackimi i różnymi odmianami języka.

Stale i systematyczne spotkania dzieci z książką aktywizują ich rozwój intelektualny i emocjonalny, budząc wrażliwość estetyczną, sprzyjają rozwijaniu postaw twórczych oraz wyzwalają różne formy ekspresji. Pod wpływem wierszy, bajek, baśni powstają różnorodne prace plastyczne. Dzieci chętnie rysują kota w butach, warszawską Syrenkę, królową Śnieżkę, a swoje prace plastyczne wykonują różnorodnymi technikami. Dziecko buduje, komponuje, organizuje, przeżywając w ten sposób radość z tworzenia, która pobudza natomiast do dalszej zabawy formami i kolorami.

Przeżycia związane z utworem literackim dzieci mogą wyrażać

również poprzez taniec, ruch i śpiew. Dlatego też tak chętnie biorą udział w przedstawieniach opartych na utworach literatury dziecięcej, angażując się przy tym w przygotowania do przedstawienia. Pomagają w przygotowaniu rekwizytów, elementów scenografii i strojów. Następuje wówczas połączenie różnych form twórczej ekspresji - literackiej, dramatycznej, muzycznej i plastycznej. Śmiało można stwierdzić, iż poprzez obrazy plastyczne, dziecięce wiersze, inscenizacje, dziecko opowiada o sobie, o tym co czuje, odsłania cechy swojej osobowości.

LITERATURA:

1. H. Ratyńska „Literatura dziecięca w pracy przedszkola"
2. J. Pałacowski, M. Kątny „Literatura dla dzieci i młodzieży"
3. E. Skoczyła - Krotka, „Rola współczesnego nauczyciela w przygotowaniu dziecka w wieku przedszkolnym do roli przyszłego czytelnika"
4. H. Kruk, „Książka w pracy wychowawczej przedszkola"
5. Dziecko i książki - B. Tichy, Wychowanie przedszkolne, nr 1/2002
6. Kształtowanie zainteresowań czytelniczych dzieci sześciolletnich, S. Włoch, Wychowanie w przedszkolu, nr 7-8/1983
7. Książka barwna jak wstążka - I. Dudzińska, Wychowanie w przedszkolu, nr 1/1993
8. Między dzieckiem a książką - G. Leszczyński, Wychowanie w przedszkolu, nr 5/1986

Opracowały:
mgr Bożena Szubarczyk